

همایش علمی-پژوهشی مطالعات علمی علوم انسانی در جهان اسلام

نهاد برگزار کننده همایش: موسسه قانون یار

((با همکاری و حمایت معنوی دانشگاه فرهنگیان، آموزش و پرورش، بنیاد شهید و امور ایثارگران، سازمان ارشاد اسلامی، سازمان شهرداری (استان کرمانشاه) مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (استان تهران) و ...))
سردبیر علمی و مسئول برگزاری همایش: دکتر بهنام اسدی (نماینده مقالات در ۸ پایگاه ملی و بین المللی)
تاریخ برگزاری همایش: ۱۱ اسفند ۱۴۰۱ شماره مقاله: ۱۲/۴۰۲ رده بندی کنگره: ب ۲۱/۷۶۴۱۰

هویت حرفه ای دانشجو معلمان و عوامل موثر بر آن

فاطمه گودینی^۱

دانشجوی کارشناسی، رشته آموزش ابتدائی، پردیس شهید صدوقی، استان کرمانشاه

چکیده

هدف تحقیق حاضر، تبیین مولفه های موثر بر هویت حرفه ای با تحلیل روایت ها و خاطرات یک دانشجو معلم است و کسب مهارت های لازم برای بهتر بودن در حرفه است. با تامل در روایت های دوران تحصیل یک دانشجو معلم از ابتدایی تا متوسطه دوم، می توان حرفه آینده را بهتر نمود. این پژوهش یک تحقیق کیفی با رویکرد پژوهش روایی است و جامعه آماری آن روایت های برتر دوران تحصیل یک معلم است. این روایت ها بر رسی واقعیت تجربه های یک دانشجو در تمام پایه های تحصیل است که به عنوان نمونه انتخاب شده است. روش جمع آوری داده ها و ابزار مورد استفاده پرسش از مطلعین، مقالات مرتبط، کتاب های تحصیلی و دفتر خاطرات و یاد داشت های دوران تحصیل است. جهت تجربه و تحلیل کیفی حاصل شده از کد گذاری باز، محوری و انتخابی استفاده گردید. نتیجه به دست آمده از پژوهش در یک مدل تحلیلی - استنباطی ارائه شد و نتیجه آن بوده که در عملکرد تحصیلی دانش آموز و مهارت و حرفه ی معلم و مدیران اجرایی مدارس تاثیر بسزایی دارد.

واژگان کلیدی: پژوهش روایی، توسعه حرفه ای، روایت پژوهی، تحقیق کیفی

^۱ Goodini.۸۰.fate@gmail.com

مقدمه

عوامل مختلفی می توانند موجبات توسعه کشورها را فراهم کنند اگر چه این عوامل بسیار فراوان بوده و در مناطق مختلف اثرات مختلفی داشته اما مهم ترین عوامل که در همه کشورها تقریباً ثابت شده نظام آموزش و پرورش و معلمان و دانش آموزان از مهم ترین عوامل آن است. واژه هویت نخستین بار توسط اریکسون در سال ۱۹۶۸ بکار برده شد هویت معنایی است که در مقابل پرسش چستی انسان بیان می شود که هر فرد را از دیگران مجزا می کند اما هویت حرفه ای در جریان ورود به حرفه تکامل پیدا می کند و تا زمانی که فرد به عنوان متخصص در آن حرفه شناخته شود به رشد خود ادامه می هد. نتایج پژوهش بیانگر این است که هویت حرفه ای به توسعه دیگر ابعاد هویت کمک کرده و در بر گیرنده ارزش ها و عقاید یک معلم بوده که راهنمای عمل و تفکر و تعامل با دانش آموزان است. از این رو ارزش ها برای تثبیت هویت حرفه ای لازم و ضروری است. بنابراین هویت حرفه ای معلمان با هویت فردی آنها آمیخته است. تجربه و روایت اساس اصلی این پژوهش است. روایت من حول چند موضوع مرتبط به یکدیگر که با موقعیت آموزشی مرتبط است چرخ می خورد. کانون اصلی این خاطرات روزانه تجربه های یادگیری از مدرسه است که خاطرات من در این چند سال نشان دهنده دغدغه های یک دانش آموز در مدرسه است. که در این نوشته شما برخی از یافته های پژوهش روایی که مبتنی به تجربه های زیستی یک دانش آموز است آشنا می شوید. منبع داده های این روایت خاطرات واقعی

سال های یادگیری یک دانش آموز در مدرسه است که در این سال اتفاق افتاده است. تعلیم و تربیت در کنار هم بودند و مورد تاکید دین اسلام هستند بر این اساس ضروری است کسانی که در تعلیم و تربیت افراد جامعه اولاً وظایف اخلاقی مرتبط با حرفه خود را بشناسند تا مسئولیت های شغلی خود را بدون نیاز به هر گونه ناظر بیرونی به خوبی انجام دهند و ابتدا خود ملتزم به اخلاق عملی باشند هدف اصلی این مقاله تبیین استاندارد های اخلاقی در ابعاد آموزشی و تربیتی می باشد. (آراسته ، ۱۳۹۰) که تجربه نشان داده که مشکلات دانش آموزان چه در کودکی و چه در نوجوانی باعث طرد از سوی همسالان، سازگاری ضعیف در مدرسه، ترک تحصیل، ایجاد مشکل در مهارت های حل مسئله، که در میان دانش آموزان باعث ایجاد اضطراب می شود. این موضوع خود موجب عملکرد تحصیلی ضعیف دانش آموز می شود. (داوود ، ۲۰۱۶). یکی از انواع اضطراب که به عنوان یک پدیده متداول رابطه تنگاتنگی با عملکرد و پیشرفت تحصیلی دانش آموز دارد. (پوت وین و دانیل ، ۲۰۱۱). یکی از متغیرهای شناختی _ هیجانی بسیار مهم است که پژوهش درباره آن به طور جدی توسط ساراسون و مندلز از سال ۱۹۵۳ شروع شده است اضطراب یکی از مسائل جدی جامعه امروزی بوده. ما باید با بکار گیری نکات مثبت و کنار گذاشتن نکات منفی در این روایت ها سعی کنیم هویت حرفه ای خود را تقویت کنیم . حالا سوال اساسی این است که آیا تجربیات زیستی دوره تحصیلی بر توسعه صلاحیت حرفه ای معلم موثر است؟

• روش تحقیق

پژوهش روایی در زمره پژوهش های کیفی یا تفسیری قرار دارد، پژوهشی است که یافته های آن از طریق داده های آماری یا کمی کردن حاصل نشده. هدف پژوهش روایی درک تجربه است و روش درک تجربه است. پژوهش روایی با قصه شروع می شود. تجربه و روایت اساس اصلی پژوهش روایی است. این تحقیق یک تحقیق کیفی است و بنیاد آن این است که انسان به هر پدیده ای اعم از جهان خویش معنا می بخشد. از بین روش های مختلف تحقیق کیفی از روش پژوهش روایی استفاده شده است. این پژوهش روایی به بیان تجربه های دوران تحصیل و نقد و بررسی آنها می پردازد و هدف یافتن معنا و تفسیر در این تجربه ها است. این روایت ها دارای طرح و پیرنگ مشخصی است. سپس این روایت ها تفسیر، جمع آوری و کد گذاری شده است. کد گذاری به لغت یا عبارت کوتاهی گفته می شود که به صورت نمادین صفت برجسته یا متمایزی را به بخشی از داده های مکتوب یا تصویری منصوب می کند هدف از کد گذاری پیدا کردن موضوعات مشابه در متن های پیاده شده است. هر کد در واقع دلالت بر مفهومی دارد این مفهوم از جمله یا جملاتی استنباط می شود که در متن آمده است. بعد از کد گذاری مرحله مقوله بندی است ممکن است که تعداد زیادی کد ایجاد کرده باشیم که بین آنها مشابهت و قرابت وجود دارد که در این مرحله به کاهش کدها در قالب مقوله اقدام می کنیم یعنی با اقدام و حذف کدها به دسته بندی های منطقی و معقول دست می یابیم این کار را آنقدر ادامه می دهیم تا سرانجام

عناوین تحقیق به دست آید. در مرحله بعد استخراج مفاهیم که داده های خام به مفاهیم معنا دار تبدیل می شود. در مرحله بعد ویرایش فهرست اولیه مقوله بندی ها با خواندن مجدد داده ها حذف و تغییر های لازم انجام می شود. در مرحله آخر فرآیند تحلیل داده ها، تعیین مضامین و ساخت مفاهیم است که مهم آن است این مفاهیم با شواهدی مستحکم در داده ها و نیز توانایی تفسیر گری، قوت خود را نشان دهند (عطاران، ۹۷).

• بررسی و تحلیل علمی موضوع

هویت حرفه ای دانشجو معلمان یکی از مهم ترین مؤلفه های شکل دهنده به کیفیت نظام تعلیم و تربیت است؛ زیرا دانشجو معلم از همان دوران تحصیل در دانشگاه، به تدریج تصویری از جایگاه، مسئولیت ها، ارزش ها، توانمندی ها و نقش آینده خود به عنوان یک معلم پیدا می کند. هویت حرفه ای در واقع مجموعه ای از نگرش ها، باورها، ارزش ها، احساسات و برداشت هایی است که فرد نسبت به حرفه معلمی و جایگاه خود در آن دارد. این هویت صرفاً به داشتن دانش تخصصی یا مهارت های آموزشی محدود نمی شود، بلکه ابعاد گسترده ای همچون نگرش نسبت به دانش آموز، مسئولیت پذیری، تعهد اخلاقی، احساس تعلق به حرفه، توانایی برقراری ارتباط، باور به اثربخشی خود و آمادگی برای پذیرش نقش های مختلف معلمی را نیز دربرمی گیرد. از این منظر، دانشجو معلم فردی است که علاوه بر فراگیری دانش و مهارت های لازم برای تدریس، در مسیر

تبدیل شدن به یک شخصیت حرفه‌ای قرار دارد و دانشگاه و محیط‌های آموزشی نقش مهمی در شکل‌گیری این شخصیت ایفا می‌کنند.

هویت حرفه‌ای دانشجو معلمان فرایندی تدریجی و مستمر است که از زمان ورود فرد به دانشگاه آغاز شده و در طول دوران تحصیل، کارورزی و حتی سال‌های نخست خدمت ادامه پیدا می‌کند. بسیاری از دانشجو معلمان در هنگام ورود به دانشگاه، تصورات و برداشت‌های خاصی از حرفه معلمی دارند که بخشی از آن ناشی از تجربه‌های دوران مدرسه، مشاهده معلمان خود، خانواده، رسانه‌ها و فضای اجتماعی است. این تصورات ممکن است با واقعیت‌های حرفه معلمی تفاوت داشته باشد. فرد ممکن است معلمی را صرفاً شغلی برای انتقال مطالب درسی بداند، در حالی که در جریان آموزش دانشگاهی و تجربه کارورزی به این نتیجه برسد که معلم علاوه بر انتقال دانش، مسئول پرورش ابعاد مختلف شخصیت دانش‌آموز، ایجاد محیط یادگیری مناسب، مدیریت کلاس، برقراری ارتباط مؤثر و ایفای نقش اجتماعی و اخلاقی است. همین تغییر در نگرش، بخش مهمی از فرایند شکل‌گیری هویت حرفه‌ای محسوب می‌شود.

هویت حرفه‌ای زمانی شکل مطلوب‌تری پیدا می‌کند که دانشجو معلم بتواند میان دانش نظری و تجربه عملی ارتباط برقرار کند. آموزش‌های دانشگاهی اگرچه پایه‌های علمی و نظری لازم را در اختیار دانشجو قرار می‌دهند، اما به تنهایی نمی‌توانند تمام پیچیدگی‌های حرفه معلمی را منتقل کنند. کلاس درس محیطی

پویا و غیرقابل پیش‌بینی است و معلم در آن با دانش‌آموزانی دارای تفاوت‌های فردی، خانوادگی، فرهنگی، اجتماعی و آموزشی مواجه می‌شود. بنابراین دانشجو معلم باید فرصت داشته باشد آموخته‌های نظری خود را در موقعیت‌های واقعی آموزشی تجربه کند و از طریق مشاهده، مشارکت، تمرین، دریافت بازخورد و اصلاح عملکرد، به تدریج تصویری واقع‌بینانه از حرفه آینده خود به دست آورد. در چنین شرایطی، کارورزی می‌تواند نقش مهمی در تقویت هویت حرفه‌ای ایفا کند؛ زیرا دانشجو را از فضای صرفاً نظری دانشگاه به فضای واقعی مدرسه منتقل می‌کند.

یکی از عوامل مهم تأثیرگذار بر هویت حرفه‌ای دانشجو معلمان، انگیزه ورود به حرفه معلمی است. افرادی که با علاقه و انگیزه درونی وارد این حرفه می‌شوند، معمولاً ارتباط عمیق‌تری با نقش معلمی برقرار می‌کنند. البته انگیزه ورود به دانشگاه ممکن است برای همه دانشجو معلمان یکسان نباشد. برخی افراد به دلیل علاقه به آموزش و ارتباط با کودکان و نوجوانان، برخی به دلیل علاقه به فعالیت‌های علمی و اجتماعی و برخی دیگر به دلایل اقتصادی، شغلی، خانوادگی یا امنیت شغلی، حرفه معلمی را انتخاب می‌کنند. نوع انگیزه اولیه می‌تواند بر نگرش فرد نسبت به حرفه تأثیرگذار باشد، اما نمی‌توان شکل‌گیری هویت حرفه‌ای را تنها به انگیزه اولیه محدود کرد. تجربه‌های دوران دانشگاه، کیفیت آموزش، ارتباط با استادان، تجربه کارورزی و شرایط مدرسه می‌توانند نگرش فرد را تغییر دهند و حتی موجب تقویت یا تضعیف علاقه او به حرفه معلمی شوند.

احساس تعلق به حرفه نیز از عناصر اساسی هویت حرفه‌ای محسوب می‌شود. دانشجو معلمی که خود را عضوی از جامعه معلمان آینده می‌داند، معمولاً نسبت به یادگیری مهارت‌های حرفه‌ای، رعایت اصول اخلاقی و ارتقای توانایی‌های خود اهتمام بیشتری نشان می‌دهد. احساس تعلق باعث می‌شود فرد حرفه معلمی را صرفاً وسیله‌ای برای اشتغال تلقی نکند، بلکه آن را بخشی از هویت اجتماعی و شخصی خود بداند. این احساس می‌تواند در نتیجه ارتباط مستمر با استادان، معلمان باتجربه، همکلاسی‌ها و محیط مدرسه شکل گیرد. حضور در فعالیت‌های علمی، فرهنگی و آموزشی دانشگاه نیز می‌تواند زمینه ایجاد چنین تعلق‌ی را فراهم کند. عامل مهم دیگر، نقش استادان دانشگاه در شکل‌دهی هویت حرفه‌ای دانشجو معلمان است. استاد دانشگاه فقط انتقال‌دهنده مفاهیم علمی نیست، بلکه رفتار، نگرش، شیوه ارتباط و نحوه برخورد او با دانشجویان می‌تواند به الگویی برای آنان تبدیل شود. دانشجو معلمان ممکن است بسیاری از ویژگی‌های حرفه‌ای مانند نظم، مسئولیت‌پذیری، احترام به دیگران، عدالت آموزشی، صبر، انتقادپذیری و تعهد به یادگیری را از طریق مشاهده رفتار استادان بیاموزند. به همین دلیل، کیفیت ارتباط میان استاد و دانشجو اهمیت زیادی دارد. محیط دانشگاهی که در آن دانشجو فرصت پرسش، گفت‌وگو، اظهار نظر و تجربه کردن داشته باشد، می‌تواند به شکل‌گیری اعتماد به نفس حرفه‌ای کمک کند. در مقابل، محیطی که در آن ارتباط استاد و دانشجو صرفاً بر انتقال یک‌طرفه اطلاعات استوار باشد، ممکن است فرصت کمتری برای رشد ابعاد هویتی و

حرفه‌ای دانشجو ایجاد کند. محیط دانشگاه به طور کلی یکی از بسترهای مهم شکل‌گیری هویت حرفه‌ای است. برنامه درسی، شیوه تدریس، فعالیت‌های پژوهشی، کارگاه‌های آموزشی، ارتباط با محیط مدرسه و فرصت مشارکت در فعالیت‌های گروهی، همگی می‌توانند بر نگرش دانشجو نسبت به حرفه آینده اثر بگذارند. برنامه تربیت معلم زمانی می‌تواند در ایجاد هویت حرفه‌ای موفق باشد که میان دانش تخصصی، دانش تربیتی، مهارت‌های ارتباطی، اخلاق حرفه‌ای و تجربه عملی تعادل ایجاد کند. دانشجو معلم باید بداند چرا یک روش آموزشی را انتخاب می‌کند، چگونه می‌تواند با تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان برخورد کند و چگونه باید در برابر مسائل اخلاقی و اجتماعی موجود در مدرسه تصمیم‌گیری کند. چنین رویکردی باعث می‌شود آموزش حرفه‌ای از حفظ کردن مطالب درسی فراتر رفته و به فرایندی برای ساخت شخصیت حرفه‌ای تبدیل شود. تجربه کارورزی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر هویت حرفه‌ای دانشجو معلمان است. کارورزی فرصت مواجهه مستقیم دانشجو با واقعیت مدرسه و کلاس درس را فراهم می‌کند. دانشجو در این دوره با وظایف واقعی معلم، شیوه مدیریت کلاس، ارتباط با دانش‌آموزان، نحوه طراحی فعالیت‌های آموزشی و مشکلات احتمالی مدرسه آشنا می‌شود. تجربه موفق در کارورزی می‌تواند احساس توانمندی و اعتمادبه‌نفس دانشجو را افزایش دهد و به او کمک کند خود را به عنوان یک معلم آینده تصور کند. از سوی دیگر، اگر کارورزی بدون برنامه‌ریزی مناسب، نظارت کافی یا بازخورد سازنده انجام شود، ممکن است دانشجو با احساس

سردرگمی و فاصله میان آموزش نظری و واقعیت مدرسه مواجهه شود. بنابراین کیفیت کارورزی، نحوه نظارت استاد و معلم راهنما و فرصت گفت‌وگو درباره تجربه‌های به دست آمده، اهمیت زیادی دارد.

نقش معلم راهنما نیز در این فرایند بسیار مهم است. دانشجو معلم در محیط مدرسه با معلمانی مواجه می‌شود که رفتار حرفه‌ای آنان می‌تواند برای او الگوساز باشد. معلم راهنما می‌تواند از طریق توضیح تجربه‌های واقعی، ارائه بازخورد، تشویق دانشجو به مشارکت و انتقال تجربیات حرفه‌ای، به او کمک کند تا پیچیدگی‌های حرفه معلمی را بهتر درک کند. در واقع، دانشجو معلم در کنار یادگیری رسمی، از طریق مشاهده و تعامل با معلمان با تجربه نیز یاد می‌گیرد که چگونه در موقعیت‌های مختلف رفتار کند. اگر این ارتباط بر پایه احترام، همکاری و بازخورد شکل بگیرد، می‌تواند به رشد هویت حرفه‌ای کمک کند. اعتماد به نفس و خودکارآمدی حرفه‌ای نیز از عوامل تأثیرگذار بر هویت دانشجو معلم است. فردی که باور دارد می‌تواند از عهده وظایف آموزشی و تربیتی برآید، معمولاً آمادگی بیشتری برای پذیرش مسئولیت و مواجهه با مشکلات دارد. خودکارآمدی از طریق تجربه موفقیت، مشاهده عملکرد دیگران، دریافت بازخورد و حمایت اجتماعی شکل می‌گیرد. دانشجو معلمی که در طول دوران تحصیل فرصت تدریس، ارائه، طراحی فعالیت آموزشی و مشارکت در حل مسائل مدرسه را داشته باشد، به تدریج توانایی‌های خود را بهتر می‌شناسد. در مقابل، کمبود فرصت تجربه عملی ممکن است باعث شود فرد حتی با وجود

دانش نظری مناسب، نسبت به توانایی خود برای مدیریت کلاس یا تدریس مؤثر تردید داشته باشد.

مهارت‌های ارتباطی نیز بخش جدایی‌ناپذیر هویت حرفه‌ای معلم هستند. معلم به طور مداوم با دانش‌آموزان، والدین، همکاران، مدیر مدرسه و سایر عوامل آموزشی ارتباط برقرار می‌کند. بنابراین توانایی گوش دادن، گفت‌وگو، انتقال مناسب پیام، کنترل هیجانات، حل تعارض و احترام به تفاوت‌ها برای ایفای نقش حرفه‌ای ضروری است. دانشجو معلم باید در طول دوران تربیت خود یاد بگیرد که ارتباط مؤثر صرفاً به معنای صحبت کردن و انتقال اطلاعات نیست، بلکه شامل درک نیازهای دیگران، توجه به احساسات و شرایط آنان و انتخاب شیوه مناسب تعامل نیز می‌شود. دانشگاه می‌تواند از طریق فعالیت‌های گروهی، بحث‌های کلاسی، ارائه‌های علمی و تمرین‌های عملی، زمینه تقویت این مهارت‌ها را فراهم کند. اخلاق حرفه‌ای از دیگر مؤلفه‌های اساسی هویت حرفه‌ای است. حرفه معلمی با مسئولیت مستقیم نسبت به رشد و تربیت نسل آینده همراه است و از این رو رعایت اصول اخلاقی در آن اهمیت ویژه‌ای دارد. صداقت، عدالت، احترام، مسئولیت‌پذیری، رعایت حقوق دانش‌آموزان، حفظ شأن افراد و پرهیز از تبعیض از جمله موضوعاتی هستند که باید در فرایند تربیت دانشجو معلمان مورد توجه قرار گیرند. اخلاق حرفه‌ای نباید تنها در قالب یک درس نظری آموزش داده شود، بلکه باید در رفتار روزمره دانشگاه، مدرسه و روابط میان استاد، دانشجو، معلم و دانش‌آموز نیز تجربه شود. هنگامی که دانشجو معلم شاهد رعایت اصول

اخلاقی در محیط آموزشی باشد، احتمال بیشتری دارد که این اصول را در هویت حرفه‌ای خود درونی کند. فرهنگ سازمانی مدرسه نیز می‌تواند بر هویت حرفه‌ای دانشجو معلمان اثرگذار باشد. مدرسه‌ای که فضای همکاری، احترام، یادگیری و مشارکت در آن حاکم باشد، می‌تواند تجربه مثبتی برای دانشجو ایجاد کند. در چنین محیطی، دانشجو احساس می‌کند که معلمی یک فعالیت فردی و جدا از سایر اعضای مدرسه نیست، بلکه بخشی از یک نظام اجتماعی و آموزشی است. در مقابل، محیط‌هایی که ارتباطات ضعیف، تعارض‌های مستمر یا نبود حمایت حرفه‌ای در آنها وجود دارد، ممکن است نگرش دانشجو نسبت به آینده شغلی را تحت تأثیر قرار دهد. به همین دلیل، توجه به کیفیت محیط‌های کارورزی و مدارس محل حضور دانشجو معلمان اهمیت ویژه‌ای دارد.

خانواده و محیط اجتماعی نیز از عوامل مؤثر بر شکل‌گیری هویت حرفه‌ای هستند. دیدگاه خانواده نسبت به معلمی، جایگاه اجتماعی معلم، تجربه‌های شخصی اعضای خانواده و انتظارات آنان می‌تواند بر انتخاب و نگرش دانشجو تأثیر بگذارد. همچنین نگرش جامعه نسبت به حرفه معلمی می‌تواند احساس ارزشمندی یا بی‌ارزشی حرفه‌ای را در فرد تقویت کند. هنگامی که جامعه نقش معلم را در تربیت نسل آینده مهم بداند و برای فعالیت حرفه‌ای او ارزش قائل شود، احتمال شکل‌گیری احساس هویت و تعلق حرفه‌ای افزایش می‌یابد. البته هویت حرفه‌ای صرفاً محصول عوامل بیرونی نیست و ویژگی‌های فردی، تجربه‌های شخصی و انتخاب‌های خود فرد نیز در آن نقش دارند.

ویژگی‌های شخصیتی دانشجو معلمان نیز می‌تواند در شکل‌گیری هویت حرفه‌ای آنان مؤثر باشد. مسئولیت‌پذیری، انعطاف‌پذیری، صبر، علاقه به یادگیری، توانایی برقراری ارتباط و آمادگی برای پذیرش بازخورد از جمله ویژگی‌هایی هستند که می‌توانند مسیر رشد حرفه‌ای را تسهیل کنند. با این حال، نباید تصور کرد که هویت حرفه‌ای صرفاً نتیجه ویژگی‌های ثابت شخصیتی است. بسیاری از این ویژگی‌ها می‌توانند از طریق آموزش، تجربه و تمرین تقویت شوند. به همین دلیل، نظام تربیت معلم باید علاوه بر شناسایی استعدادها و ویژگی‌های فردی دانشجویان، فرصت رشد و توسعه توانمندی‌های حرفه‌ای آنان را نیز فراهم کند.

تحولات فناوری و تغییرات اجتماعی نیز در سال‌های اخیر بر مفهوم هویت حرفه‌ای معلم تأثیر گذاشته‌اند. معلم امروز با نسلی از دانش‌آموزان مواجه است که دسترسی گسترده‌ای به منابع اطلاعاتی و ارتباطی دارند. بنابراین نقش معلم دیگر صرفاً انتقال اطلاعات نیست، بلکه هدایت فرایند یادگیری، کمک به تشخیص اطلاعات معتبر، ایجاد انگیزه، پرورش تفکر انتقادی و فراهم کردن محیط یادگیری مناسب اهمیت بیشتری پیدا کرده است. دانشجو معلمان باید برای چنین شرایطی آماده شوند و درک کنند که حرفه معلمی نیازمند یادگیری مستمر است. هویت حرفه‌ای مطلوب، هویتی ایستا نیست، بلکه با تغییر دانش، جامعه، فناوری و نیازهای دانش‌آموزان باید رشد و بازسازی شود.

یادگیری مادام‌العمر یکی از ویژگی‌های مهم هویت حرفه‌ای معلم به شمار می‌رود. معلمی که خود را حرفه‌ای می‌داند، آموزش خود را با دریافت مدرک دانشگاهی پایان‌یافته تلقی نمی‌کند. مطالعه منابع علمی، شرکت در دوره‌های آموزشی، استفاده از تجربه همکاران، انجام پژوهش‌های آموزشی و بازاندیشی در عملکرد خود می‌تواند بخشی از زندگی حرفه‌ای او باشد. اگر چنین نگرشی از دوران دانشجویی شکل بگیرد، دانشجو معلم آمادگی بیشتری برای مواجهه با تغییرات آینده خواهد داشت. بنابراین دانشگاه باید فرهنگ مطالعه، پژوهش و یادگیری مستمر را در دانشجویان تقویت کند. بازاندیشی حرفه‌ای نیز در شکل‌گیری هویت دانشجو معلمان نقش قابل توجهی دارد. دانشجو باید بتواند درباره تجربه‌های آموزشی خود فکر کند و از خود پرسد چه کاری را به خوبی انجام داده، چه مشکلی داشته و برای بهبود عملکرد خود چه اقدامی می‌تواند انجام دهد. نوشتن گزارش‌های کارورزی، گفت‌وگو با استاد و معلم راهنما، بررسی عملکرد تدریس و دریافت بازخورد از همکلاسی‌ها می‌تواند زمینه بازاندیشی را فراهم کند. این فرایند باعث می‌شود دانشجو به جای پذیرش منفعلانه تجربیات، آنها را تحلیل کرده و از آنها برای رشد حرفه‌ای استفاده کند. یکی دیگر از عوامل مهم، مشارکت دانشجو معلمان در فعالیت‌های علمی و پژوهشی است. پژوهش به دانشجو کمک می‌کند مسائل آموزشی را با نگاه تحلیلی بررسی کند و به جای پذیرش ساده راهکارها، درباره علل مشکلات و روش‌های حل آنها فکر کند. مشارکت در طرح‌های پژوهشی، نگارش مقاله، ارائه علمی و مطالعه مسائل

واقعی مدرسه می‌تواند حس توانمندی علمی و حرفه‌ای دانشجو را تقویت کند. معلمی که از دوران دانشجویی با روحیه پژوهشگری آشنا شود، در آینده نیز آمادگی بیشتری برای شناسایی مسائل کلاس و مدرسه و تلاش برای حل آنها خواهد داشت.

در کنار عوامل مثبت، برخی موانع نیز می‌توانند شکل‌گیری هویت حرفه‌ای دانشجو معلمان را با مشکل مواجه کنند. فاصله میان آموزش دانشگاهی و نیازهای واقعی مدرسه، کمبود فرصت‌های عملی، ضعف ارتباط میان دانشگاه و مدارس، نبود بازخورد کافی، نگاه صرفاً مدرک‌محور به تحصیل، فشارهای اقتصادی و اجتماعی، ابهام درباره آینده شغلی و برخی تجربه‌های منفی در محیط آموزشی از جمله عواملی هستند که ممکن است روند هویت‌یابی حرفه‌ای را دشوار کنند. بررسی این موانع اهمیت دارد؛ زیرا تقویت هویت حرفه‌ای صرفاً با افزودن واحدهای درسی امکان‌پذیر نیست و نیازمند اصلاح و تقویت مجموعه‌ای از شرایط آموزشی و سازمانی است. در مجموع، هویت حرفه‌ای دانشجو معلمان حاصل تعامل مجموعه‌ای از عوامل فردی، آموزشی، دانشگاهی، اجتماعی و سازمانی است. انگیزه ورود به حرفه، نگرش فرد نسبت به معلمی، تجربه‌های دوران تحصیل، کیفیت ارتباط با استادان، کارورزی، نقش معلمان راهنما، خودکارآمدی، مهارت‌های ارتباطی، اخلاق حرفه‌ای، فرهنگ مدرسه، حمایت خانواده و جامعه، فرصت‌های پژوهشی و یادگیری مستمر، همگی در شکل‌گیری این هویت نقش دارند. هیچ‌یک از این عوامل را نمی‌توان به تنهایی تعیین‌کننده

هویت حرفه‌ای دانست؛ بلکه این عوامل در ارتباط با یکدیگر فرایند پیچیده‌ای را ایجاد می‌کنند که طی آن دانشجو معلم به تدریج به درک روشن‌تری از خود، حرفه آینده و مسئولیت‌های خویش دست پیدا می‌کند.

از این رو، برای تقویت هویت حرفه‌ای دانشجو معلمان لازم است برنامه‌های تربیت معلم از رویکرد صرفاً انتقال دانش فاصله گرفته و به سمت تربیت حرفه‌ای همه‌جانبه حرکت کنند. فراهم کردن تجربه‌های واقعی آموزشی، تقویت برنامه‌های کارورزی، ارتباط مستمر دانشگاه با مدارس، استفاده از استادان و معلمان باتجربه به عنوان الگوهای حرفه‌ای، توجه به اخلاق حرفه‌ای، تقویت مهارت‌های ارتباطی و افزایش فرصت‌های پژوهشی می‌تواند در این زمینه مؤثر باشد. همچنین لازم است به دانشجو معلمان فرصت داده شود تا درباره تجربیات خود گفت‌وگو کنند، نقاط قوت و ضعف خود را بشناسند و برای آینده حرفه‌ای خود برنامه‌ریزی کنند. در نهایت می‌توان گفت هویت حرفه‌ای دانشجو معلم صرفاً تصویری نیست که فرد از شغل آینده خود در ذهن دارد، بلکه نوعی احساس تعلق، مسئولیت و خودشناسی حرفه‌ای است که در جریان تعامل مستمر میان فرد و محیط شکل می‌گیرد. دانشجو معلم زمانی می‌تواند هویت حرفه‌ای مستحکمی پیدا کند که ضمن برخورداری از دانش تخصصی و تربیتی، خود را عضوی مسئول از جامعه آموزشی بداند و نسبت به رشد علمی، اخلاقی و حرفه‌ای خویش احساس تعهد کند. بنابراین توجه به هویت حرفه‌ای باید یکی از محورهای اصلی برنامه‌های تربیت معلم باشد؛ زیرا کیفیت هویت حرفه‌ای معلم آینده

می‌تواند بر نحوه نگرش او به دانش آموز، شیوه تدریس، میزان مسئولیت‌پذیری، کیفیت ارتباطات و در نهایت کیفیت فرایند تعلیم و تربیت اثرگذار باشد.

• یافته های پژوهش

در این پژوهش روایت ها و خاطرات برتر دوران تحصیل از ابتدا تا متوسطه دوم جمع آوری و سپس باز نویسی شده ، این روایت ها مربوط به تجربه های واقعی و خاص مثبت و منفی از دوران مدرسه بوده است. سپس در مرحله بعدی تامل ها و نفل قول هایی بعد از روایت هر پایه صورت گرفت . پس از نگارش روایت ها و تاملات انها متن ها کامل و با دقت خوانده شده. سپس بعد از خواندن در ۲۹۵ کد باز ، کد گذاری شدند پس از کد گذاری های باز بعد از بررسی و حذف بعضی کد ها در مفاهیم کلی تری با عنوان کد گذاری محوری در ۹ محور بر اساس شباهت های معنایی دسته بندی شدند و در مرحله آخر ۹ محور در سه مقوله وسیع تر در کد گذاری انتخابی با عناوین عملکرد تحصیلی دانش آموزان ، عملکرد رفتاری و فعالیت های گروهی و فرهنگی مدرسه دسته بندی شدند.

نتیجه گیری

اصلی ترین و مهم ترین افراد در نظام آموزشی معلمان می باشند موقعیت نظام آموزشی هر کشوری به معلمان وابسته است. برای اینکه بتوانیم در شغل معلمی به درجات بهتری ارتقا یابیم نیاز داریم به آموزش حرفه ای و کسب مهارت های بیشتر تا بتوانیم مشکلات و چالش ها را به راحتی حل کنیم و در نهایت لذت

بیشتری نسبت به معلمی داشته باشیم. بر اساس یافته های جدول شماره ۱ تعداد ۲۹۵ کد باز مشخص شد که این تعداد کد باز در ۹ محور دسته بندی شدند و کد های انتخابی بر اساس این ۹ محور به سه طبقه کلی تحت عنوان عملکرد رفتاری، فعالیت های فرهنگی و گروهی مدرسه و عملکرد تحصیلی دانش آموز تقسیم شد که با توجه به نتایج به دست آمده بر رشد و توسعه حرفه ای دانشجو معلمان در آینده بسیار موثر خواهد بود. اهمیت شغل معلمی بر کسی پوشیده نیست چرا که یکی از شغل های مهم و حساس جوامع بشری محسوب می شود. نگاه امروز علم بیشتر روی آموزش درس و صرف به دست آوردن مدرک تحصیلی متمرکز نشده است بلکه امروز بیشتر هدف در امر آموزش مهارت های زندگی و فردی است. یک معلم باید بتواند با درک و شناخت فراگیران در جهت بالا بردن خصوصیات اخلاقی مثبت آنها بکوشد، مشکلات آنها را تا حد توان حل کند، رابطه صمیمانه با رعایت حد اعتدال با آنها برقرار سازد و مهارت های بهتر زندگی کردن را به آنها بیاموزد تا بتواند در نقش خود به عنوان الگوی خوب و موثر در شکل دادن به هویت و شخصیت دانش آموزان گام های مثبتی بردارد و این میسر نیست مگر اینکه خود شخص معلم در زمینه هویت حرفه ای خود ماهر و توانا باشد و بتواند با به روز کردن اطلاعات و علم خود بهترین عملکرد را داشته باشد و این هدف میسر نیست جز با تامل عمیق در روایت های دوران تحصیل و تاثیر پذیرفتن از نکات مثبت آنها و حذف نکات منفی به دست نمی آید. عوامل تاثیر گذار بر هویت حرفه ای عبارتند از تجارب کودکی در زمان تحصیل، دانش و

آموخته های کسب شده در دوره های آموزشی و تجربیات شخصی است ، عامل فرهنگی اجتماعی از دیگر عوامل تشکیل دهنده هویت حرفه ای معلمان است (حیدری نقد علی و همکاران، ۱۳۹۲). عوامل بسیاری در هویت حرفه ای معلمان تاثیر می گذارد از جمله : اخلاق و مهارت های معلمی، کادر آموزشی و عوامل اجرایی، محیط مدرسه، دانش آموزان و اولیا و از همه مهم تر تصور ذهنی خود فرد از شغل معلمی و هویت حرفه ای دارای پنج مضمون فراگیر زمینه ای، شخصی، فرهنگی، اجتماعی، حرفه ای، سیاسی و اقتصادی است. (فروتن و همکاران، ۱۳۹۴).

منابع و مآخذ

- ۱- امید واریعی، (۱۳۸۴)، مسئولیت پذیری اجتماعی.
- ۲- انرایت، (۱۹۸۸) رابطه عفو و گذشت با اضطراب و افسردگی.
- ۳- خسروی، ز، (۱۳۸۷)، اصول اخلاق حرفه ای در آموزش..
- ۴- رضا زاده، ساراب، (۱۳۷۵)، بررسی عوامل اجتماعی و روانی موثر در رفتار، پایان نامه کارشناسی ارشد،
- ۵- ساراسون، (۱۹۹۴)، بررسی اثر بخشی آموزشی مدیریت استرس بر اضطراب امتحان و عملکرد کنکور داوطلبان، فصل نامه روان شناسی تربیتی.
- ۶- عطاران، محمد، (۱۳۹۷)، کتاب پژوهش روایی اصول و مراحل.

موسسه علمی و حقوقی قانون یار
برگزار می کند

پنجمین همایش علمی-پژوهشی
مطالعات علمی علوم انسانی در جهان اسلام

ارگان ها و سازمان های حامی معنوی برگزاری همایش (در استان کرمانشاه)
دانشگاه فرهنگیان - سازمان ارشاد اسلامی - آموزش و پرورش - بنیاد شهید، سازمان شهرداری و

www.Olomensani.ir **محورهای پذیرش مقالات** www.Ghanonyar.ir

تمام گرایش های رشته فقه، حقوق و علوم قضایی

علوم تربیتی، تکنولوژی آموزشی و آموزش و پرورش

روانشناسی، علوم اجتماعی، علوم دینی و مذهبی

علوم اقتصادی، بانکی و تمام گرایش های مدیریت

مدیر اجرایی همایش
دکتر شهلا رضایی

دبیر علمی و مسئول همایش
دکتر بهنام اسدی

مکان و زمان برگزاری همایش
کرمانشاه - ۱۴۰۱/۱۲/۱۱

ایمیل رسمی همایش جهت دریافت مقالات پژوهشگران
OLOMENSANI@YAHOO.COM

ارسال مقاله از طریق واتس آپ، ایتا، سروش، تلگرام، روبیکا به شماره ۰۹۱۰۰۶۳۶۰۰۲

دبیرخانه مرکزی موسسه قانون یار: تهران، میدان انقلاب، خیابان اردیبهشت، موسسه قانون یار ۵۲۶ - ۰۲۱۶۹۷۹۵۱۹

((در صورت طرح سوال درخصوص ارسال مقاله یا جذب در هیات علمی همایش با خانم دکتر قبادی تماس بگیرید. ۰۹۱۹۶۷۴۸۶۲۵))